

הכל-חוץ מריגול

לפני ארבע שנים התחוללה סערה בארץ, כאשר נתברר כי לחוק-השבות ישנה עוד משמעות אשר איש לא זכר עליה בשעת חקירתו כי חוק זה, הנותן זכות אוטומטית לכל יהודי לבוא לישראל, נותן אפשרות מצויינת לכל השוד יהודי בעולם להמיר את בית-הסוהר בו נולדת חדשה, וכל מדינה בעולם לפתור את בעיית פושעיה היהודיים על-ידי שליחתם לישראל, בצירוף ברכות חמות.

הסערה התחוללה אז בקשר למידני סטאנלי, האיש שהיה מרכז שערורית-שחיתות עצומה בבריטניה. סטאנלי בא לארץ, קיבל דרכון ישראלי, ומתוכבב בו מאז ברחבי-העולם. השבוע חזרה ונשנתה כל הפרשה: פיטר ארטון, יהודי צ'כי שנחשד בבריטניה במעשי-ריגול לטיבת מוזדוה הקומוניסטית, השתמש בחוק-השבות ובא לישראל.

"באילו חוגים חברתיים דתובכת?"
"שאלה חשובה. לא הייתי בכל חוגים צ'כיים; נמצאתי בחוגים יודיים בלבד."

עיקוב ברחובות

בראשית שנת 1952, בהיותו בלונדון, הרגיש ארטון שעוקבים אחריו. תחילה חשב שאלה גנגסטרים המתכוונים לשדוד אותו, אולם באחד הימים עצר שוטט את מכוניתו, הגיע למכונית העוקבת לעבור באין מפריע, אותה שעה הבין ארטון כי העוקבים אינם אלא אנשי הבולשת הבריטית.

"כיצד הרגשת שעוקבים אחרך?"
"האם אתה נוהג במכונית?"
"לא."

"חבל מאד, אבל אוכל להסביר לך: כשאתה מתקרב אל רמזור, עליך להעפין מבט במראה ולסקור את הנעשה מאחוריך — לפני שאתה עוצר במכונית. בעשיתי זאת הרגשתי בארבע מכוניות שונות, שעקבו אחרי בזמנים שונים."

"מה היתה, לדעתך, הסיבה לעיקוב זה?"
"אילו היה משהו מעיק על מצפוני, הייתי יכול שלא לחזור מאחד ממסעותי אל מחוץ לאנגליה, כגון מסעי לישראל בקיץ שעבר."

הבילוש נפסק כעבור ארבעה חודשים, באותה מתאומית בה החל, נתחדש ביתר תוקף בראשית פברואר שנה זו. הפעם היתה פעילותם של הבלשים נמרצת יותר: לפני חודש וחצי דתפסקו שלושה קצינים מהמחלקה המיוחדת של הסקוטלנד-יורד על דלת דירתו של ארטון, ערכו במקום חיפוש מדוקדק, חקרו את ארטון עצמו משך 14 שעות רצופות, הסתלקו לבסוף כלעומת שבאו.

"הם חיפשו אפילו במקומות עדינים על גופי, סיפרו לי ארטון בחיך לגלגני.
"מה היתה מטרתם?"
"הם רצו לדעת משהו שאני עצמי איני יודע, סיפרו לי שיש נגדי הוכחות ושמיניינג נגדי משפט. חשבתי זאת להלצה גרועה."

צלצול חד הפך את שולחן-הערב ששררה במרכוזית הסלופונים של מלון דן. בקצה השני של הקו נשמע קול נשי, רהי עייפות ועצבנות, ציונה, באנגלית רהוטה, לא להטרידו עד למחרת היום בשעה עשר בבוקר.

במרחק נסיעה בת חמש שניות במעלית, בקומה השלישית של הבניין, בחדר מספר 301, הגיחה קלאודיה, בעלת הקול, את השפופרת על נוכה, העיפה מבט מרוצה בבעלה השקוע בשנת-ישורים.

קמה היה לתאר שעוד 48 שעות קודם לכן היווה הבעל, פיטר ארטון, בעייה בטחונות המורה בבריטניה — לפחות לדעתו של הסקוטלנד-יורד.

אך באותו יום, ברדתו מן המטוס בשדה-התעופה בלוד, הצטרף פיטר ארטון אל סוג אנשים מיוחד במינו שנאסף בישראל: יהודים אשר ארצות-מושבם הקיאו אותם מקרבן-שיגור אותם במשלוח ישייר לארץ קיבוץ הנדכאים, החלכאים והנרדפים מכל הגליות.

סיוול קצר

למחרת היום לא ביזבו הזוג ארטון את זמנו לריק. הוא התהדר בחליפה חדשה; היא עטתה שיםלה קייצית כתומה; ושניהם ירדו שלובי-זרוע במדרגות-המלון, נכנסו למונית שהסיעתם ירושלימה. הטיוול היה נעים אך קצר: בשעה שמונה וחצי עקב כבר חזר הזוג לבית-המלוד המפואר, פגש בכתב העולם הזה.

"התסכים לשבת אתנו בחדר-האוכל?"

התבורה הקטנה נתכנסה מסביב לשולחן בן שלושה מקומות בחדר האוכל הגדול והמאור. קלאודיה היתה עדיין עצבנית. פיטר נראה עייף, אך רוחו היתה טובה עליו. אקלימה חסר-השמש של לונדון השפיע על עורו: הוא נראה צהור להפליא על רקע מדוי המבריקים של המלצר, שניצב מאחוריו.

"את כל התפריט, בבקשה. אנחנו רעבים." ביקש בקול רך. אחר נפנה אל הכתב:

"מהו הקו של עתונך?"

"אובייקטיבי."

"דבר כזה אינו קיים. היום נפגשתי עם אישיות חשובה, וחושבני שאפרסם סידרת מאמרים על תולדות חייו. על כן לא אוכל לספר לך דבר."

"מתן יש בדעתך לפרסם את המאמרים?"

"לאחר זמן."

"אבל כך תאבד האקטואליות של כל הפרשה."

"ניחא, אספר לך כמה פרטים בקיצור. עלי לבקר הערב אצל כמה וכמה אנשים."

נדורים בעולם

עוד בהיותו ילד הובא פיטר מפולגיה, בה נולד לפני 33 שנה לצ'כוסלובקיה שם המשיכו הוריו בעסקי הטקסטיל שלהם. פיטר הנער היה טיפוס אתלטי מובהק. אפשר היה לראותו בכל האולמות והמגרשים הספורטיביים, כולל מגרשי-מכבי בפראג. הוא היה גם פעיל בתנועה הציונית תלכות לבן. הצטרף למחנה העלייה הצעירה, התכונן לעלות ארצה. אולם פלישת-הפתע הגרמנית סיללה את כל התוכניות. כמעט כל הדרכים נחסמו. פיטר נמלט עם בני משפחתו לפולגיה, השתתף בהגנה על וארשה, נמלט ממנה לאחר כניעתה וחצה את הגבול לרוסיה.

דומה היה כי חילות-המחץ הגרמניים העמידו לעצמם משימה אחת: לרדוף אחרי פיטר ארטון. במהרה החלה הפלישה הגרמנית לרוסיה, ופיטר נשא את רגליו מזרחה — ליאסאן. שם נתעורר בו חשש מוצדק שהיאפאנים עומדים להצטרף למלחמה, והוא המשיך בדרכו לשנחאי, סין, התנדב לחיל האוויר הבריטי, נסע דרך סינגפור ודרום אפריקה לאנגליה, שם התקבל כנוסע לטייסת הצ'כית, שעסקה בהשמדת צוללות גרמניות.

המלצר הגיש את מרק הבשר.
"אולי נדחה את השיחה לאחר הארוחה?"
"אין זה חשוב. אחרי המלחמה חזרתי לצ'כוסלובקיה ונתמנתתי לתפקיד סגן-ראש-ההדרכה של חיל-האוויר הצ'כי."

"במה התבטאה פעילותך הפוליטית באותה תקופה?"
"פיטר, אינני צריך לדבר! העיריה קלאודיה בטון ובהבעה של מורה נוקשה.

"אוי, עזוב את הפוליטיקה."
"אבל, בכל זאת, היא מילאה תפקיד חשוב בחייך."
"על כן גם איני רוצה לדבר עליה."

לאחר שנתיים של שירות, השתחרר ארטון מן הצבא הצ'כי ונכנס ללמוד באוניברסיטת פראג. בשנת 1947, שנה לפני השתלטות הקומוניסטים, יצא ללונדון, שם החל ללמוד במכללה הכלכלית.

"מה הקשר בין הקריירה התעופתית שלך לבין הנושא החדש של לימודיך?"
"איני יודע." השיב ארטון בחיך קל. "על כל פנים התחלתי לנהל את בית-החרושת של אבי בייעילות רבה."

הרב של פיטר היה עליו להודות כי התפקידים הפיזיים. "כשכונסתי לתא שהוקצב לי, נתכבדתי בלחם ותה, העלה ארטון זכרונות במלאו את סיו ליפתן אננס, סרביני לאכול, אמרתי שאני מחכה לארוחת הערב. התברר שזאת היתה ארוחת הערב."

ההוכחות לא הספיקו

כאן התערב בפרשה סיר הארטלי שאוקרוס, מי שהיה התובע הכללי בימי שלטון-הלייבור, אותו מינה ארטון להפקיד סניגוריו. הוא פנה אל השלטונות, דרש לדעת את סיבת-המעצר, תבע להעמיד את שולחו לדין, אם יש נגדו רוכחות כלשהן.

חוגי מניסטרויון-הפנים הודיעו לשאוקרוס כי ארטון עומד להיות מגורש מאנגליה; ומכיוון שאין הוא נתין בריטי, אין הממשלה חייבת למסור את סיבת גירושו. אולם אותם החוגים עצמם מסרו כי הוא חשוד בריגול לטובת צ'כוסלובקיה, אם כי אין הוכחות מספיקות כדי להעמידו לדין.

ארטון נראה עצבני ונרגש יותר מן הרגיל. "תפסיק לחרסם את צפורניך. כירסמת אותם די והותר-בחמשת השבועות האחרונים, נתכעסה האשה-המורה. השלטונות הבריטיים הודיעו לי במכתב שאוכל לבחור בכל ארץ שהיא, החלטתי לבחור בישראל. ההתרוצצות מסביב לעולם כבר נמאסה עלי."

"מדוע לא הגעת למסקנה זאת קודם לכן?"
"התכוונתי לעלות ארצה עוד ב-1938; אולם הנסיבות עיכבו בעדי."

"נדמה לי שטענת כי הנספח הצבאי לשעבר של צ'כוסלובקיה בבריטניה העליל שקרים מטעמים אנטישמיים." חיוך קל חלף על פני פיטר. אפשר היה להבין כי זאת היתה רק תחבולה, וכי אין הוא עצמו מאמין בכך. "מדוע בחרת דחקא בו?"

"מכיוון שזוהי האישיות הצ'כית הראשונה שעלתה על דעתי."

"האנך מסתכן בתביעה על הוצאת-דיבה?"
"לזאת אני שואף. או יפתח יתקי מחדש. הירד יצטרך להביא הוכחות. יתקיים משפט. שמי ניוקה."
"אך תביעה זאת תהיה אורחית. הנספח לשעבר יכוכ למנות בא'כוח בישראל ומשפטן יתקיים כאן — ללא כל קשר עם החשדות שנטפלו עליך באנגליה."

"אני חושבת שהוא צודק!" התפרצה קלאודיה.
"אין זה חשוב." התעקש ארטון. "בכל זאת יהיה הירד מעורב בפרשה."

מן החופה אל הספוט

את ליל הסדר בילה פיטר בתא הכלא, בחברת עשרת יהודים אחרים ורב שקרא בהגדה.

"בשבוק בבוקר קיבלתי, תודות למאמצים של סניגורי, שיחרורו תחת משמר לעשר שנים — סליחה, לעשר שעות ביום שני שוב שוחררתי לכמה שעות. לבית-הסוהר הייתי חוזר במכונית, וקלאודיה, שהיתה או ארוסתה, היתה מחזירה אותה הביתה."

ביום שלישי קיבל ארטון את חופשתו הרגילה, ניצל אותן לטקס קצר שנתקיים מתחת לחופה מקושטת במגן-דוד בהשתתפותה הפעילה של קלאודיה. מיד לאחר הטקס נסע הזוג לשרה-התעופה, מוקף עתונאים וצלמים, עלה למטוס שדמריא לישראל.

כאשר נסתיימה השיחה היתה כבר השעה מאוחרת מכך לבקר אצל מכרים. לכתב העולם הזה היתה עוד שאלה קטנה: במה מתעדת מר ארטון לעסוק בישראל?
"בכלל" השיב פיטר, "אני מוכן לקבל הצעות. רק שיתחסו אלי בלי דעות קדומות."
רגל חטובה נעה מתחת לשולחן, הספיגה ברגלו שי ארטון בעיטה עדינה. הוא מיהר לתקן את דבריו:
"בכלל, אמרתי? לא! בכלל — חוץ מריגול!"

פיטר וקלאודיה ארטון

מתחת לשולחן, בעיטה עדינה.

"הייה לחקירה קו מסוים?"
"לא. הם שאלו ר על תולדות חייו."

הסוהרים מעו

שבוע ימים לאחר מכן הוזמן ארטון לחקירה נוספת, בקשר לדברים שאינם ידועים לו. הפעם סיפרו שני הצדדים בדיחות, שהופסקו על ידי קריאתו הפתאומית של איס הבולשת: "נו, עכשו ספר את האמת!"

פיטר לא קיבל זאת ברצינות. הוא אפילו לא התקשר עם עורך-הדין שלו. אולם אנשי הסקוטלנד-יורד, התעקשו לגלות את האמת המסתורית, החליטו לעבור למעשים. ב-24 למרץ נעצר פיטר ארטון במשרדו. תחילה חשב שלוקחים אותו לחקירה נוספת, התפלא מאד כאשר ראה לפניו במקום בנייני היארד את השערים הכבדים של בית-הסוהר בריקסטון. בהגיעו למקום הצביעו הסוהרים על הבלש המלווה אותו ושאלו את פיטר אם זהו האסיר. לצערו